

Giáo dục lý luận Mác - Lênin trong các trường đại học ở Việt Nam hiện nay

Vũ Thị Thanh Phúc¹

¹ Trường Đại học Giao thông vận tải.
Email: thanhphuc80gtvt@gmail.com

Nhận ngày 25 tháng 1 năm 2019. Chấp nhận đăng ngày 10 tháng 4 năm 2019.

Tóm tắt: Giáo dục lý luận Mác - Lênin trong các trường đại học ở nước ta có vai trò quan trọng trong việc nâng cao trình độ tư duy lý luận, rèn luyện đạo đức và lối sống mới cho sinh viên. Giáo dục lý luận Mác - Lênin trong trường đại học, bao gồm giáo dục tư duy lý luận, giáo dục đạo đức, giáo dục tính kỷ luật có ảnh hưởng tới nhân cách mỗi sinh viên.

Từ khóa: Giáo dục đạo đức, lý luận Mác - Lênin, tư duy lý luận.

Phân loại ngành: Chính trị học

Abstract: Education of the Marxist-Leninist theory in universities in Vietnam plays an essential role in enhancing the level of theoretical thinking, morality and the lifestyle for students. The education, which includes that of the theoretical thinking, ethics, and sense for discipline, impacts on the personality of each student.

Keywords: Education of ethics, Marxist-Leninist theory, theoretical thinking.

Subject classification: Politics

1. Mở đầu

Sinh viên là lực lượng xã hội to lớn, là một nhân tố quan trọng quyết định tương lai, vận mệnh của đất nước. Chủ tịch Hồ Chí Minh và Đảng Cộng sản Việt Nam luôn đánh giá cao vai trò của thế hệ trẻ và xác định, bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau là một việc làm quan trọng và rất cần thiết. Việc

xây dựng nhân cách cho sinh viên là tạo môi trường thuận lợi cho việc hình thành và phát triển những phẩm chất đạo đức, năng lực thể chất và tinh thần ở sinh viên, kích thích tính tự giác học tập, rèn luyện, sáng tạo. Hiện nay, có nhiều yếu tố tiêu cực ảnh hưởng đến việc hình thành nhân cách và lối sống của sinh viên. Mặt trái của nền kinh tế thị trường sẽ kích thích lòng tham lợi, thực dụng, lối

sống chạy theo đồng tiền trong sinh viên. Những giá trị đạo đức, lý tưởng, lối sống, trách nhiệm xã hội bị xem nhẹ. Đổi mới, mở cửa giao lưu, hội nhập quốc tế đã tạo điều kiện cho việc tiếp thu tri thức nhân loại. Tuy nhiên, bên cạnh những tinh hoa văn hóa cũng có không ít những yếu tố phản văn hóa, tác động làm tha hóa con người, trong đó có thanh niên, sinh viên. Hiện nay, nội dung, chương trình giáo dục lý luận chính trị nói chung có sự phát triển cả về bề rộng và chiều sâu. Tuy nhiên, công tác giáo dục nhân cách sinh viên ở một số trường đại học còn phiến diện, thiếu tính mục đích, nội dung nghèo nàn, hình thức đơn điệu, nhiều nơi giáo dục lý luận Mác - Lênin chưa được chú trọng đúng mức. Một trong các yếu tố tác động đến nhân cách con người nói chung và sinh viên nói riêng là vai trò chủ đạo của giáo dục, trong đó giáo dục lý luận Mác - Lênin góp phần quan trọng trong việc xây dựng những phẩm chất đạo đức cá nhân trong nhân cách mỗi sinh viên. Bài viết đề cập đến giáo dục tư duy lý luận giáo dục đạo đức và giáo dục tính lý luật cho sinh viên trong các trường đại học ở Việt Nam hiện nay.

2. Giáo dục tư duy lý luận

Theo quan điểm của chủ nghĩa duy vật biện chứng, tư duy là một đặc điểm phân biệt con người và con vật vì chỉ con người mới có tư duy. Tư duy có hai loại là tư duy kinh nghiệm và tư duy lý luận. Tư duy kinh nghiệm là sự hiểu biết các mối liên hệ, quan hệ bề ngoài của đối tượng; những tri thức mà tư duy kinh nghiệm đem lại không có logic nội tại, không phản ánh được các quy luật, các mối liên hệ tất yếu của khách thể

nhận thức. Tư duy lý luận được hình thành trên cơ sở của tư duy kinh nghiệm. Ph.Ăngghen cho rằng: “Khoa học tự nhiên kinh nghiệm đã tích lũy được một khối lượng tài liệu chính diện to lớn đến nỗi ngày nay tuyệt đối bức thiết phải sắp xếp những tài liệu ấy lại một cách có hệ thống và dựa vào mối liên hệ nội tại của chúng trong lĩnh vực nghiên cứu riêng biệt. Người ta cũng thấy không kém cần thiết phải sắp xếp lại những lĩnh vực khác nhau của tri thức theo mối liên hệ đúng đắn giữa lĩnh vực nọ với lĩnh vực kia. Nhưng làm như thế thì khoa học tự nhiên đã chuyển sang lĩnh vực lý luận và trong lĩnh vực này những phương pháp kinh nghiệm trở nên bất lực, chỉ có tư duy lý luận mới có thể giúp ích được” [2, tr.487]. Hồ Chí Minh cho rằng: “Lý luận như cái kim chỉ nam, nó chỉ phương hướng cho chúng ta trong công việc thực tế. Không có lý luận thì lúng túng như mất nhắm mà đi” [6, tr.233]; “Thực tiễn mà không có lý luận hướng dẫn thì thành thực tiễn mù quáng” [5, tr.788].

Nền giáo dục đại học Việt Nam có mục tiêu là đào tạo con người Việt Nam phát triển toàn diện, có đạo đức, tri thức, sức khỏe, thẩm mỹ và nghề nghiệp; trung thành với lý tưởng độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội; hình thành và bồi dưỡng nhân cách, phẩm chất và năng lực công dân, đáp ứng yêu cầu của sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Giáo dục lý luận Mác - Lênin cung cấp những tri thức khoa học lý luận có ý nghĩa quan trọng trong quá trình hoàn thiện nhân cách của mỗi sinh viên, bồi dưỡng, xây dựng nhân sinh quan, lý tưởng, đạo đức cách mạng, bản lĩnh chính trị, niềm tin, góp phần xây dựng nhân cách tốt đẹp trong mỗi sinh viên. Việc tiếp nhận phù hợp

những nguyên lý, phạm trù cơ bản giúp các thế hệ sinh viên dần có được thế giới quan, nhân sinh quan tốt đẹp. Các môn khoa học Mác - Lênin nghiên cứu những quy luật chung nhất của tự nhiên, xã hội và tư duy, cung cấp cho sinh viên một cách nhìn khoa học đối với hiện thực khách quan, đồng thời khẳng định vai trò, vị trí của con người trong nhận thức và cải tạo thế giới. Từ đó giúp sinh viên có thái độ đúng đắn, khoa học đối với hiện thực, có phương hướng chính trị vững vàng, có khả năng nhận biết, phân tích các vấn đề mới nảy sinh. Tư duy lý luận giúp sinh viên tiếp nhận những tri thức khoa học, có niềm tin, hoài bão và ý chí thực hiện lý tưởng, đấu tranh với những hành vi lệch chuẩn của một bộ phận sinh viên sống thiếu trách nhiệm, mất phương hướng, thực dụng. Việc giáo dục tư duy lý luận trong các trường đại học những năm gần đây đã có nhiều đổi mới về nội dung, chương trình, phương pháp dạy học và quy trình kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của sinh viên. Điều đó đã góp phần tạo nên những sinh viên tiên tiến có nhận thức tốt và ý thức chính trị cao, vươn lên lập thân, lập nghiệp, phát huy truyền thống tốt đẹp của dân tộc.

3. Giáo dục đạo đức

Phẩm chất đạo đức cá nhân là hình thái ý thức xã hội tập hợp những nguyên tắc, quy tắc, chuẩn mực xã hội nhằm điều chỉnh và đánh giá cách ứng xử của con người trong quan hệ với nhau và quan hệ với xã hội. Phẩm chất đạo đức là một trong những yếu tố cấu thành nên nhân cách. Triết học Mác - Lênin xem nhân cách là những phẩm chất, trạng thái, tính chất, xu hướng bên trong

từng cá nhân. Nhân cách sinh viên là tổng thể những phẩm chất đạo đức, năng lực thể chất và tinh thần được hình thành một cách lịch sử - cụ thể, quy định giá trị và những hành vi xã hội của sinh viên, được thể hiện, thực hiện trong hoạt động học tập, hoạt động giao tiếp, ứng xử, hoạt động xã hội của nhân cách mỗi sinh viên. Sinh viên cần có những phẩm chất sau: trung thực, trọng nhân nghĩa, trọng chữ tín, khiêm tốn, dũng cảm, yêu lao động, có ý thức học tập suốt đời. Một người có nhân cách thường sẽ không ngừng tu dưỡng để có được phẩm chất đó. Những đức tính cần thiết này không chỉ là thái độ đẹp, nghệ thuật sống mà còn là nền tảng dẫn đến thành công, là hành trang sau này của mỗi sinh viên.

Trên cơ sở luận chứng một cách khoa học những nguyên tắc, chuẩn mực, giá trị đạo đức xã hội chủ nghĩa, giáo dục lý luận Mác - Lênin giúp sinh viên thấy rõ xu hướng phát triển tất yếu của hiện thực đạo đức trong tương lai để họ hướng tới. Giá trị và tri thức đạo đức chính là kết quả của sự nhận thức đạo đức, sự phản ánh đời sống đạo đức của xã hội. Nhờ những tri thức đạo đức đã được trang bị, sinh viên có cơ sở khoa học để tự khẳng định đây là những giá trị đạo đức chân thực và giả hiệu; đồng thời sinh viên nhận thức được những yêu cầu của chuẩn mực và nguyên tắc đạo đức xã hội đối với bản thân. Qua đó, họ biết phát triển và mở rộng nhu cầu thực hiện hành vi đạo đức của mình từ những việc chia sẻ với những hoàn cảnh khó khăn trong cuộc sống hàng ngày đến những việc mang giá trị hướng thiện lớn hơn là: học tập nắm vững khoa học công nghệ trong giai đoạn cuộc Cách mạng công nghệ 4.0 để góp phần nhỏ bé của mình vào công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc hiện nay.

Quá trình giáo dục lý luận Mác - Lênin, giáo dục đạo đức đã giúp cho sinh viên nhận thức bản chất tốt đẹp của xã hội và tìm mọi cách khắc phục những mặt trái xã hội, giúp sinh viên không nhầm lẫn giữa bản chất và hiện tượng; qua đó, mỗi sinh viên đều có thể hình dung ra xu hướng phát triển một nền đạo đức mới với sự hội tụ đầy đủ các phẩm chất như: tinh thần yêu nước, tự cường dân tộc, có ý chí vươn lên đưa đất nước thoát khỏi nghèo nàn lạc hậu; có ý thức tập thể, đoàn kết, phấn đấu vì lợi ích chung; lối sống lành mạnh, văn minh, cần kiệm, trung thực, nhân nghĩa, tôn trọng kỷ cương phép nước; vì lợi ích của bản thân, gia đình, tập thể và xã hội; thường xuyên học tập nâng cao hiểu biết về trình độ chuyên môn, trình độ thẩm mỹ và thể lực. Đây là những giá trị, chuẩn mực đạo đức mà con người hướng tới. Tuy nhiên trong những năm gần đây, ở một số lĩnh vực, nạn tham nhũng, lợi dụng chức quyền cố ý làm trái quy định nhà nước, làm thất thoát một lượng tài sản lớn của đất nước có liên quan đến cán bộ cao cấp hoặc sai phạm nghiêm trọng trong kỳ thi trung học phổ thông quốc gia... Nếu những tồn tại này không được đẩy lùi thì chắc chắn trong sinh viên cũng sẽ có biểu hiện và bị ảnh hưởng từ một số hành vi tiêu cực từ xã hội, như: lập trường tư tưởng thiếu vững vàng, mất lòng tin vào chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh, giảm sút ý chí chiến đấu; ngại học tập nâng cao trình độ chuyên môn, tự mãn với những thành tích đã có; tư tưởng cầu an, thờ ơ, ngại đấu tranh trước những biểu hiện tiêu cực; xuất hiện tư tưởng háo danh, cá nhân chủ nghĩa... không chỉ gây tâm trạng hoang mang và làm suy giảm niềm tin của dân đối với cán bộ, Đảng, Nhà nước mà còn đặt ra nhiều câu hỏi xoay quanh vấn đề

chúng ta đang đề cập. Liệu giá trị đạo đức chúng ta nhắc đến có còn phù hợp trong thời đại cuộc Cách mạng công nghệ 4.0? Do đó, cùng với sự kết hợp với gia đình và xã hội thì trách nhiệm của người làm công tác giáo dục vô cùng quan trọng. Làm thế nào để sinh viên đáp ứng được yêu cầu nặng nề nhưng vẻ vang mà đất nước đang đặt lên vai họ? Làm thế nào để sau khi ra trường họ có thể tự khẳng định, tự định hướng giá trị trong đời sống kinh tế thị trường, có thể đứng vững trên mặt trận văn hóa, tư tưởng và kiên định trong cuộc đấu tranh không có tiếng súng, trước âm mưu diễn biến hòa bình của kẻ thù...

4. Giáo dục tính kỷ luật

Giáo dục các môn học Mác - Lênin từng bước xây dựng tính kỷ luật và cung cách ứng xử trong nhân cách sinh viên. Phẩm chất này được thể hiện qua mức độ và ý thức tuân thủ kỷ luật chặt chẽ và khoa học trong học tập. Sinh viên khi nắm vững tri thức này, có thể biến thành tri thức của bản thân để vận dụng vào hoạt động nhận thức và thực tiễn, qua đó hình thành tính kỷ luật chặt chẽ, tính phê phán biện chứng trong mỗi nhận thức và hành động của mình. Họ sẽ có khả năng nhìn nhận, đánh giá mọi vấn đề một cách khách quan, dựa trên quan điểm toàn diện và phát triển, đặt sự vật hiện tượng được đánh giá trong hoàn cảnh lịch sử - cụ thể. Cũng nhờ thế mà sinh viên tránh được những sai lầm dễ gặp trong tư duy bảo thủ, trì trệ, định kiến với những điều mới lạ, từ đó giúp họ có thái độ cởi mở, dễ hòa nhập với những nhân tố mới và sống có trách nhiệm với bản thân và cộng

đồng hơn, có thể đứng vững khi gặp khó khăn trong cuộc sống.

Bên cạnh đó, thông qua quá trình phân tích các quy luật, lý luận Mác - Lênin đã làm rõ nguồn gốc, bản chất và những quy luật đạo đức giúp cho mỗi người học hiểu rằng: ở mỗi thời đại, mỗi xã hội, mỗi giai cấp đều có những chuẩn mực, nguyên tắc và lý tưởng đạo đức đặc thù của nó. Theo các nhà kinh điển, không có một thứ đạo đức xã hội tồn tại vĩnh viễn vì trước hay sau thì đạo đức sẽ thay đổi theo sự tồn tại xã hội (đạo đức xã hội có nguồn gốc và bị quy định bởi tồn tại xã hội), tức là khi nhận thức hay đánh giá một giá trị, hiện tượng đạo đức nào đó chúng ta không chỉ dừng lại ở nội dung khái niệm thể hiện bề ngoài mà phải tìm hiểu nguồn gốc kinh tế xã hội đã sản sinh ra nó. Cùng với sự phát triển của các hình thái kinh tế - xã hội trong lịch sử là sự thay đổi trong những quan niệm về thiện và ác đã biến đổi nhiều đến mức chúng thường trái ngược hẳn nhau [2, tr.135].

Các tri thức đạo đức trên không chỉ là tiền đề để xây dựng niềm tin trong mỗi sinh viên mà còn giúp người học nhận thức rõ sự vận động của các nền đạo đức xã hội, vạch ra tính tất yếu của sự hình thành và phát triển nền đạo đức xã hội chủ nghĩa. Những tình cảm, phẩm chất đạo đức cá nhân của mỗi sinh viên một mặt được hình thành từ chính cuộc sống hàng ngày của mỗi con người, mặt khác thông qua con đường chủ yếu là giáo dục mà cụ thể là trên nền tảng vững chắc của hệ thống tri thức đạo đức học Mác - Lênin và hiện thực đạo đức đang diễn ra trong xã hội thôi thúc họ tự nguyện tham gia tích cực vào các hoạt động đạo đức, hoạt động xã hội. Đặc biệt với sinh viên, trên cơ sở những tố chất đạo đức đã được hình thành ở tuổi vị thành niên, bước

vào môi trường đại học, đạo đức sinh viên có những nét phát triển mới khác biệt so với trước cũng là lẽ dĩ nhiên. Chính sự biến đổi chuẩn mực giá trị đạo đức mà chúng ta hoàn toàn có thể thông qua giáo dục và bằng giáo dục lý luận Mác - Lênin (trong các chuyên đề, các quy luật, các câu chuyện và tình huống khi tương tác với học trò...) trong các trường đại học để góp phần hình thành, phát triển phẩm chất đạo đức cho sinh viên mà gần gũi và thiết thực nhất là: lòng yêu thương, tôn trọng người trên, quý mến người dưới, tôn trọng và giữ gìn nhân cách, phẩm hạnh của mình; lời nói và việc làm phải đồng nhất, không nói gian, làm dối; có ý thức và thái độ lao động nghiêm túc, chuyên cần, thực hiện tiêu dùng hợp lý... Xuất phát từ vai trò quan trọng của kỷ luật trong nhà trường như vậy cho nên giáo dục tính kỷ luật cho người học với tư cách là một bộ phận của giáo dục đạo đức là nhiệm vụ cơ bản của các nhà trường nói chung, trong đó có trường cao đẳng sư phạm nói riêng, nơi được so sánh như là cái nôi đào tạo nên những thế hệ thanh niên - những nhà giáo tương lai để họ trở thành những người có kiến thức, có kỹ năng nghề nghiệp, có phẩm chất đạo đức mẫu mực, đồng thời họ cũng phải có tính kỷ luật học tập tự giác cao để không ngừng học tập nâng cao trình độ chuyên môn trong suốt cuộc đời gắn với nhiệm vụ "trồng người".

5. Kết luận

Có thể nói, giáo dục lý luận Mác - Lênin còn góp phần không nhỏ trong xây dựng phẩm chất đạo đức cá nhân trong nhân cách mỗi người nói chung và sinh viên nói riêng, cụ thể là: nó lưu giữ và truyền lại những giá

trị đạo đức truyền thống của dân tộc cho các thế hệ sinh viên như phạm trù lễ sống, hạnh phúc, nghĩa vụ đạo đức, lương tâm, thiện, ác... đồng thời chỉ ra những nguyên tắc cơ bản của đạo đức mới chủ nghĩa tập thể, lao động tự giác, sáng tạo. Những tri thức và quan điểm của chủ nghĩa Mác - Lênin về đạo đức chính là cơ sở cho việc xây dựng các giá trị đạo đức mới trên cơ sở kế thừa các giá trị đạo đức truyền thống của dân tộc.

Cuộc Cách mạng công nghệ 4.0 đòi hỏi các thế hệ sinh viên phải có đủ năng lực chuyên môn và phẩm chất đạo đức đáp ứng yêu cầu mới. Vì vậy giáo dục, đào tạo trong đó có giáo dục lý luận Mác - Lênin góp phần hình thành trong mỗi sinh viên một thế giới quan khoa học, nhân sinh quan tích cực, giúp họ đứng vững trước những tác động tiêu cực của quá trình toàn cầu hóa, đồng thời xây dựng những thế hệ sinh viên phát triển toàn diện đức - trí - thể - mỹ, sống có lý tưởng, niềm tin, có hoài bão lập nghiệp vì tương lai của bản thân và tiền đồ của đất nước. Trong bối cảnh nền giáo dục nước nhà còn đang có một số tồn tại nhất định, việc giáo dục đào tạo là “quốc sách hàng đầu”, trong đó nhất thiết phải thực hiện yêu cầu của Đảng, đó là: “Tăng cường giáo dục công dân, lòng yêu nước, chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh, giáo dục đạo đức và nhân văn, lịch

sử dân tộc và bản sắc văn hóa dân tộc, ý chí vươn lên vì tương lai của bản thân và tiền đồ của đất nước” [3, tr.56].

Tài liệu tham khảo

- [1] Nguyễn Duy Bắc (2004), *Một số vấn đề lý luận và thực tiễn về dạy và học môn học Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh trong trường đại học*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [2] C.Mác - Ph.Ăngghen (2002), *Toàn tập*, t.20, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [3] Đảng Cộng sản Việt Nam (1995), *Nghị quyết Bộ Chính trị về một số định hướng lớn trong công tác tư tưởng hiện nay*, Hà Nội.
- [4] John Dewey (2018), *Những nguyên tắc đạo đức trong giáo dục*, Nxb Đà Nẵng, Đà Nẵng.
- [5] Hồ Chí Minh (1987), *Toàn tập*, t.7, Nxb Sự thật, Hà Nội.
- [6] Hồ Chí Minh (1996), *Toàn tập*, t.5, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [7] Trần Đăng Sinh, Nguyễn Thị Thọ (2018), *Đạo đức học Mác - Lênin và giáo dục đạo đức*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [8] Hà Nhật Thăng (2016), *Đạo đức và giáo dục đạo đức*, Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [9] <http://baotanghochiminh.vn/ren-luyen-dao-duc-cach-mang-gan-voi-hoc-tap-ly-luan-chu-nghia-mac-lenin.htm>
- [10] http://truongchinhtrina.gov.vn/ArticleDetail.aspx?_Article_ID=528
- [11] <http://lyluanchinhtri.vn/home/index.php/dao-tao-boi-duong/item/1373-vai-tro-cua-giao-duc-dao-duc-trong-xay-dung-nhan-cach-sinh-vien-hien-nay.html>